

УДК37.013.2:371.214.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В КИТАЇ

К. А. Юр'єва

MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF ART EDUCATION IN CHINA

K. Yuryeva

На основі аналізу нормативних документів КНР кінця ХХ – перших двох декад ХХІ століття (Рішення ЦК Комуністичної партії Китаю та Державної ради про поглиблення реформи освіти та всебічне сприяння якійсній освіті (1999), План дій з відродження освіти в ХХІ столітті (1999), Національний план розвитку шкільної мистецької освіти (2001–2010) (2002), Положення про роботу школи з художнього виховання (2002), Думки Міністерства освіти щодо подальшого зміцнення мистецької освіти в початковій та середній школі (2008), Контур Національного середньо- та довгострокового плану реформування та розвитку освіти (2010–2020) (2010), Думки Міністерства освіти щодо всебічного поглиблення реформи навчальної програми та реалізації фундаментального завдання Ліде Шурен (2014), Кілька висновків Міносвіти щодо сприяння розвитку шкільної мистецької освіти (2014), Думки Міністерства освіти про зміцнення естетичної виховної роботи в коледжах та університетах (2019), Погляди Генерального офісу Центрального комітету Комуністичної партії Китаю та Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення та вдосконалення шкільного естетичного виховання в нову еру (2020)) простежується динаміка руху по основних аспектах розвитку мистецької освіти: розроблення методології та змісту мистецької освіти, позакласна та позашкільна мистецька робота, кадрове забезпечення, наукові дослідження та міжнародна співпраця в галузі мистецької освіти, модернізація матеріально-технічного забезпечення та інформатизація мистецької освіти. Як окремий аспект виокремлено моніторинг якості мистецької освіти та естетичного виховання. Виявлені сучасні тенденції розвитку мистецької освіти в КНР: пріоритетного розвитку мистецької освіти та естетичного виховання; збереження національної специфіки мистецької освіти та естетичного виховання у сполученні з ідеями соціалізму з китайськими особливостями в нову еру; широкомасштабної інтеграції.

Ключові слова: Китайська Народна Республіка, освіта, мистецтво, мистецька освіта, естетичне виховання, нормативні документи, заклад освіти, школа, коледж, університет, вчителі, здобувачі освіти.

Based on the analysis of regulatory documents of the PRC of the end of the 20th – the first two decades of the 21st century (Decision of the Central Committee of the Communist Party of China and the State Council on Deepening Education Reform and Comprehensive Promotion of Quality Education (1999), Action Plan for Revival of Education in the 21st Century (1999), National Plan development of school art education (2001–2010) (2002), Regulations on the work of art education schools (2002), Opinions of the Ministry of Education regarding the further strengthening of art education in primary and secondary schools (2008), Outline of the National medium and long-term reform plan and of Education Development (2010–2020) (2010), Opinions of the Ministry of Education on the comprehensive deepening of the curriculum reform and implementation of the fundamental task of Lide Shuren (2014), Several conclusions of the Ministry of Education on the promotion of the development of school art education (2014), Opinions of the Ministry of Education on strengthening the aesthetic education work in colleges and universities (2019), Views of the General Office of the Central Committee of CPC and the General Office of the State Council on comprehensive strengthening and improvement of school aesthetic education in a new era (2020)) the dynamics of the movement in the main aspects of the development of art education are traced: the development of the methodology and content of art education, extracurricular artistic work, personnel support, scientific research and international cooperation in the field of art education, modernization of material and technical support and informatization of art education. Monitoring of the quality of art and aesthetic education is singled out as a separate aspect. Modern trends in the development of art education in the People's Republic of China have been identified: priority development of art and aesthetic education; preserving the national specificity of art and aesthetic education in combination with the ideas of socialism with Chinese characteristics in the new era; large-scale integration.

Key words: People's Republic of China, education, art, art education, aesthetic education, normative documents, educational institution, school, college, university, teachers, students.

Загальна постановка проблеми. Сьогодні Китай є яскравим прикладом того, як наполеглива цілеспрямована праця і концентрація зусиль всієї нації здатна за відносно короткий час подолати матеріальну та духовну розруху і вразити весь світ стрімким проривом у промисловому виробництві, науці, освіті, мистецьких здобутках.

Сьогодні всім відомі імена видатних молодих китайських виконавців-піаністів, які з початку XXI століття вже встигли підкорити музичний олімп: Лі Юнді, Ланг Ланг, Ван Юйцзя (Юджа Ванг), Чен Са, Чжан Хаочен, Шень Веньюй, Чжан Шенлян. Дещо менш голосно відомі широкій публіці, але визнані скрипальською спільнотою Ван Чжицзюнь, Хуан Менла, Фен Нін.

Звісно, поява такої кількості яскраво обдарованих музикантів не пояснюється виключно генетикою, адже була б неможлива без цілком конкретного соціального запиту на мистецьку освіту й естетичне виховання молодого покоління.

Водночас для України феномен китайської мистецької освіти становить значний інтерес. Адже в історії наших двох країн є багато спільного: свого часу молода КНР копіювала досвід СРСР і фактично пройшла ті самі, часто страшні й руйнівні, сходинки розвитку, звісно, із власною національною специфікою. Тому для української спільноти фахівців мистецької освіти важливо вивчити, осмислити і творчо використати успішний досвід китайських колег.

Аналіз досліджень і публікацій, у яких започатковано вирішення даної проблеми. Сучасні науковці досить часто роблять спроби виявити тенденції розвитку окремих складових освітньої системи Китаю в історико-педагогічних (Михайличенко і Шрестха, 1996) та порівняльних дослідженнях різних напрямів освіти (див., наприклад, Перепада, 2015) чи професійної підготовки (Лу Шаньшань, 2012; Чжан Лун, 2017) тощо.

Китайські педагоги-науковці, починаючи з кінця ХХ ст., намагаються осмислити й узагальнити шлях, який пройшла мистецька освіта їх країни. Лю Ян (刘洋, 2011), Вен Канлін (文康凌, 2019), Ван Яцзе (王亚杰, 2011) та інші досліджують витоки сучасної системи від початку ХХ ст. Концентрують свої дослідницькі інтереси на сьогоденні Цуй І (崔毅, 2010), Чжай Цзе (翟洁, 2010), Чень Іган (陈毅刚, 2003) та інші. Порівняльні дослідження розвитку західної та китайської систем мистецької освіти здійснюють Сюй Інчжи (徐应枝, 2007), Ши Цзяньхуа і Ван Дунфан (施建华, 王东方, 2007) та інші. Трансформацію цілей та змісту китайської художньої освіти у ХХ ст. простежує Джин Дан (金丹, 2003). Натомість Ван Тяньї (王天, 1998), вдивляючись у майбутнє з 1998 р., прагне накреслити перспективи її розвитку в ХХІ ст. Проте здебільшого огляди китайських науковців носять компліментарний характер і уникають критичних зауважень навіть на адресу відверто деструктивних процесів (див., наприклад, 陈瑞林, 2020).

Разом із китайськими дослідниками ми вже аналізували нормативну базу естетичного виховання в КНР, починаючи з 1980-х рр., і до певної міри простежили динаміку розвитку по ключових аспектах мистецької освіти (Го, Чжан, Чжао, Юр'єва, 2020). Утім сучасні тенденції розвитку мистецької освіти та естетичного виховання ще не були виявлені.

Мета статті: на основі аналізу керівних державних документів КНР і нормативної документації, що регулює функціонування освітньої системи країни, виявити провідні тенденції розвитку сучасної системи мистецької освіти та естетичного виховання в Китаї.

Виклад основного матеріалу статті. Вважаємо доцільним для виявлення тенденцій розвитку вдатися до аналізу нормативної документації, що регламентує функціонування мистецької освіти в Китаї. Але, на відміну від попередньої нашої праці (Го, Чжан, Чжао, Юр'єва, 2020), будемо не стільки характеризувати кожний документ, скільки простежимо динаміку руху по основних напрямках, основних аспектах розвитку мистецької освіти, виокремлених у попередній нашій спільній з китайськими дослідниками статті. Такими напрямами / аспектами обираємо: 1) розроблення методології та змісту мистецької освіти; 2) позакласну та позашкільну мистецьку роботу; 3) кадрове забезпечення; 4) наукові дослідження та міжнародну співпрацю в галузі мистецької освіти; 5) модернізацію матеріально-технічного забезпечення та інформатизацію мистецької освіти. Проаналізуємо, що саме за кожним із цих напрямів роботи пропонують нормативні документи.

Розроблення методології та змісту мистецької освіти та естетичного виховання

Напередодні III тисячоліття, у 1998 р. Міністерством освіти КНР було розроблено і на початку 1999 р. Державною радою затверджено важливий програмний документ – *План дій з відродження освіти в XXI столітті* (далі – *План дій. К. Ю.*) (教育部, 国务院, 1999).

Документ є концептуальним, програмним, охоплює широкий спектр проблем функціонування й розвитку системи освіти Китаю та формулює у загальному вигляді бачення напрямів і шляхів розвитку, а також основні орієнтири, до яких має рухатися країна та її освітня система в XXI столітті. Тому, звісно, питання естетичного виховання і мистецької освіти як його ключової ланки не є основним фокусом. Утім, маємо змогу, проаналізувавши текст у цілому й виокремити основні думки у контексті досліджуваної проблематики.

На початку упорядники документу зазначають, що він розроблений для «досягнення цілей і завдань, поставлених XV Всекитайським з'їздом КПК, реалізації стратегії омолодження країни через науку та освіту, всебічного сприяння реформуванню та розвитку освіти, покращенню якості та інноваційної здатності всієї нації» (教育部, 国务院, 1999). Увагу також привертає звернення до дійсно історичного висловлювання Ден Сяопіна, що «освіта має бути модернізована, орієнтована на світ і майбутнє». Саме на основі цієї ключової думки упорядники Плану дій вибудовують документ із грандіозною

перспективою: окреслити контури реформування і розвитку освіти Китаю упродовж прийдешнього XXI століття.

На підтвердження такого широкого призначення документу упорядники використовують думки лідерів країни про роль освіти в її суспільно-політичному розвитку. Так, наведено слова Ден Сяопіна про те, що «для реалізації соціалістичної модернізації наука і технології є ключовими, а освіта – основою», а також Цзян Цземіня: «У сучасному світі прогрес науки і техніки, головним чином символізований інформаційними технологіями, змінюється з кожним днем, трансформація досягнень високих технологій у реальні продуктивні сили стає все швидшою і швидшою, а економіка знань, що зароджується, свідчить про те, що люди є інноваторами, а освіта завжди займатиме стратегічне місце пріоритетного розвитку».

Далі, аналізуючи тексти інших документів, ми неодноразово зустрінемо різні інтерпретації наведених висловлювань лідерів країни.

Уже в розкритті змісту першого завдання Плану дій – реалізації «Крос-столітнього проєкту якісної освіти» – зустрічаємо відсилання до формулювань лідерів країни, адже названий проєкт покликаний «сприяти якійсь освіті в цілому та всебічно покращувати якість нації і її інноваційну здатність. У 2000-х роках спочатку буде сформовано сучасну базову освітню програму та стандарти, реформовано зміст освіти та методи навчання, запроваджено нову систему оцінювання, проведено навчання вчителів, розпочато експерименти з новими курсами. Прагніть запровадити систему навчальних матеріалів базової освіти XXI століття в усій країні після приблизно 10 років експериментів» (教育部, 国务院, 1999).

Тут же, в характеристиці першого завдання, зустрічаємо надзвичайно значущу в контексті нашого дослідження думку: «естетичне виховання є важливою частиною якісної освіти, тому роботу з естетичного виховання необхідно посилити. У 2001 р. буде спочатку створена наукова та обґрунтована система мистецької освіти, яка об'єднує університети, середню та початкову школи, щоб забезпечити кількість та якість шкільної мистецької освіти і вчителів, а також покращити рівень викладання».

Останнє, дванадцять завдання стосовно посилення партійного керівництва «будівництва соціалістичної духовної цивілізації» містить заклик: «Зміцнити... гуманітарну та мистецьку освіту в коледжах та університетах, а також покращити культурну якість студентів шляхом додавання курсів за

вибором, проведення спеціальних лекцій та різноманітних інтелектуальних та літературних заходів для дозвілля» (教育部, 国务院, 1999). Далі ми ще не раз зустрінемо деталізацію цих напрямів роботи.

Того ж таки 1999 р., але дещо пізніше, у червні ЦК КПК та Державна ради прийняли Рішення *Про поглиблення реформи освіти та всебічне сприяння якійсній освіті* (далі – Рішення. К. Ю.) (中共中央, 國務院, 1999). Документ пропонує для досягнення проголошених цілей органічно інтегрувати моральне виховання, інтелектуальне виховання, фізичне виховання, естетичне виховання в усі аспекти освітньої діяльності. Упорядники документу наголошують, що освіта має зосереджуватися не лише на інтелектуальному розвитку, а й приділяти увагу моральному вихованню, а також зміцнювати фізичне, естетичне, трудове та технічне виховання і соціальну практику, щоб усі аспекти освіти могли взаємно проникати та розвиватися гармонійно, а також сприяти всебічному розвитку і здоровому зростанню здобувачів усіх закладів освіти.

Зазначається, що «естетичне виховання може не тільки виховувати почуття та покращувати грамотність, а й сприяти розвитку інтелекту» (中共中央, 國務院, 1999). Тим самим підкреслюється важливість естетичного виховання для становлення і всебічного гармонійного розвитку молодих громадян Нового Китаю.

Також у документі зустрічаємо вказівку на слабе становище шкільного естетичного виховання, яке необхідно якомога швидше змінити (на жаль, це не остання згадка про не достатньо високу якість естетичного виховання та мистецької освіти, подібні оцінки будемо бачити ще в багатьох документах). Рішення зазначає, що «початкові та середні школи повинні посилити викладання музики та образотворчого мистецтва, а коледжі та університети мають вимагати від студентів певної кількості годин на гуманітарних курсах, включаючи мистецтво» (中共中央, 國務院, 1999). Одним із шляхів вирішення проблеми визначено інтеграцію естетичного виховання в увесь процес освіти. Розвиток цих пропозицій ми також іще не раз зустрінемо в інших документах.

У 2002 р. побачив світ *Національний план розвитку шкільної мистецької освіти (2001–2010)* (далі – Національний план. К. Ю.) (中华人民共和国教育部, 2002а). Варто зазначити, що документ став дійсно національним і концептуальним, оскільки на багато років наперед визначив основні напрями

роботи й основні орієнтири для руху, в чому матимемо змогу неодноразово пересвідчитися.

Національний план визначив метою мистецької освіти виховання патріотизму та колективізму, формування духу новаторства та практичних здібностей, вдосконалення естетичних здібностей та культурної грамотності, розвиток особистісного потенціалу та сприяння всебічному і гармонійному розвитку здобувачів освіти.

Завдання розвитку шкільної мистецької освіти деталізовані в документі по рівнях освіти. Так, на рівні дев'ятирічної обов'язкової освіти передбачалося формувати в учнів позитивне ставлення до навчання, впроваджувати дослідницьке навчання, виховувати в учнів інтерес до мистецтва, розвивати сприйняття мистецтва та здатність оцінювати його, розвивати виконавські та творчі здібності, вдосконалювати мистецьку та культурну грамотність, формувати здорову особистість, виховувати в неї благородні почуття.

На рівні вищої освіти основним завданням мистецької освіти визнано виховання та вдосконалення естетичних здібностей і культурної грамотності студентів через курси мистецтва та різноманітну позааудиторну культурно-мистецьку роботу. Передбачено відкриття різних мистецьких факультативів та для задоволення різних потреб студентів. Висунуто пропозицію поступово стандартизувати викладання мистецьких курсів та постійно покращувати якість викладання.

Визнано важливим при реформуванні мистецьких курсів і навчальних матеріалів передбачати їх різноманітність, аби студенти могли робити самостійний вибір таких курсів. Наголошується, що відкриття мистецьких курсів має відбуватися в усіх місцевостях, на всій території країни.

Передбачалося, що до 2010 р. в основному буде здійснено модернізацію та урізноманітнення навчально-методичних матеріалів з мистецтва на етапі основної освіти; розпочато розроблення та поступово запроваджено систему перегляду навчальних матеріалів з мистецтва в звичайних коледжах та університетах, щоб активно рекомендувати для поширення найкращі навчальні матеріали, які виявилися популярними серед студентів.

Національний план визнає вирішальну роль педагогічних кадрів у справі розвитку шкільної мистецької освіти. Так, його упорядники закликають усіх учителів мистецьких дисциплін у школах усіх рівнів і типів «активно досліджувати і мати сміливість реформувати зміст і методи навчання»,

організовувати творче навчання з урахуванням закономірностей художньої освіти та особливостей фізичного і психологічного розвитку учнів та реальних умов школи. Зазначається, що учителям мистецтва слід повною мірою використовувати та розвивати культурно-мистецькі освітні ресурси власних регіонів та етнічних груп, надавати значення засвоєнню та застосуванню сучасних освітніх технологій та засобів, поступово здійснювати модернізацію та урізноманітнення форм навчання, розширювати простір для мистецької освіти, а також підвищення якості викладання мистецтва.

Слід окремо підкреслити, що Національний план приділяє багато уваги питанням якості освіти. І його упорядники потрактовують якість не лише як успішність учнів – сформованість у них мистецьких знань і навичок, розвиток емоційного ставлення до мистецтва, естетичних здібностей та інноваційного духу. Зазначено, що необхідно оцінювати також «педагогічну поведінку вчителів», тобто доцільність і обґрунтованість обраних ними форм і методів роботи, а також педагогічну майстерність. Таким чином, маємо підстави для висновку, що упорядники Національного плану під оцінюванням мистецьких курсів мали на увазі системне оцінювання низки параметрів: якості навчально-методичного забезпечення мистецької освіти, якості процесу її здійснення, якості кадрового забезпечення.

У 2002 р. було розроблено й оприлюднено ще один документ – *Положення про роботу школи з художнього виховання* (далі – Положення. К. Ю.) (中华人民共和国教育部, 2002b).

Документ повторює тезу про те, що мистецька освіта є важливим засобом і змістом естетичного виховання в закладі освіти та невід'ємною частиною якісної освіти.

Уперше окреслено структуру досліджуваного феномена. Констатовано, що мистецько-виховна робота закладу освіти включає: викладання курсів мистецтва, позааудиторну та позашкільну мистецьку освітню роботу, створення культурно-мистецького середовища закладу освіти. Сама ідея комплексності мистецької освіти, яка має проходити червоною ниткою через навчальну роботу, позакласну та позашкільну активність здобувачів освіти й оточувати їх повсякдень у просторі закладу освіти, не є новою. Але у попередніх нормативних документах вона була присутня імпліцитно і не формулювалася чітко й однозначно.

Ще однією важливою новелою Положення вважаємо ідею, що шкільні мистецькі курси закладів загальної освіти всіх рівнів мають бути включені до переліку предметів випускного іспиту. Мистецькі ж курси закладів професійно-технічної та вищої освіти мають обов'язково закінчуватися формою контролю – заліком чи іспитом, форми і методи підсумкового контролю мають визначатися самими закладами освіти. Заклади, які впроваджують кредитну систему, мають зараховувати в кредити оцінки, отримані при підсумковому контролі з навчальних дисциплін мистецького спрямування.

Не можемо не відзначити певної термінологічної еkleктики тексту Положення, де поряд як синоніми співіснують художнє виховання, мистецька освіта, мистецько-виховна робота тощо. Утім вважаємо, що унормування термінології не було завданням документу.

У 2008 р. було оприлюднено *Думки Міністерства освіти щодо подальшого зміцнення мистецької освіти в початковій та середній школі* (中华人民共和国教育部, 2008). Важливим уявляється визначення конкретного обсягу навчального часу, що має бути відведений закладами освіти на опанування навчальних курсів мистецького спрямування. Як зазначено в документі, школи з кращими умовами мають пропонувати мистецькі курси в обсязі 11% загальної кількості годин на дев'ятирічному етапі обов'язкової освіти, а мистецькі курси в інших школах не повинні бути менші за обсягом, ніж 9% від загальної кількості навчального часу; серед них мистецькі курси рівня молодшої школи не можуть бути меншими 20% від загальної кількості годин. Середні школи мають гарантувати 6 кредитів (108 аудиторних годин) обов'язкових мистецьких курсів. Обов'язкові мистецькі курси закладів немистецької середньої професійно-технічної освіти не повинні бути за обсягом менше 72 навчальних годин. Області та школи, де дозволяють умови, мають пропонувати для вивчення велику кількість мистецьких факультативних курсів. При цьому при викладанні мистецьких курсів у початкових і середніх школах мають бути виконані державні стандарти навчальних програм, вибирати можна відповідне навчальне-методичне забезпечення, схвалене державою. Курси мистецького спрямування мають також підлягати тестуванню якості навчання.

Контур Національного середньо- та довгострокового плану реформування та розвитку освіти (2010–2020) (新华社, 2010.07.29) не є

документом, присвяченим суто проблемам мистецької освіти, втім містить думки, що становлять інтерес у контексті нашого дослідження. Так, документ передбачає, що заклади освіти обов'язково мають бути укомплектовані викладачами музики, фізкультури, образотворчого мистецтва та інших дисциплін, а також мають обов'язково запровадити повноцінні курси, зокрема, мистецької спрямованості. Заклади освіти зобов'язані забезпечити, щоб студенти повністю завершили вивчення різних курсів, таких як мистецтво та науки, передбачені державою. Важливо також, поряд із обов'язковими навчальними дисциплінами, створити умови для відкриття різноманітних курсів за вибором, сприяти всебічному індивідуальному розвитку учнів.

У документі нашу дослідницьку увагу привернула, з-поміж іншого, стратегічна орієнтація на інтеграцію та цілісний підхід до формування особистості. При цьому інтеграція, з точки зору упорядників документа, має виявлятися в різних аспектах:

– інтеграція морального виховання, системи основних моральних цінностей китайського суспільства в цілісний процес національної освіти;

– інтеграція різних напрямів освітньої діяльності: формування у здобувачів освіти знань, збагачення їхнього практичного соціального досвіду, розвиток здібностей;

– інтеграція морального виховання, розумового і фізичного розвитку, естетичного і трудового виховання в процесі цілісного всебічного розвитку молодого покоління.

Документ радить педагогам закладів освіти всіх рівнів і типів інтегрувати: засвоєння культурологічних знань та ідейно-моральне виховання; теоретичне навчання та суспільно корисну практику; всебічний розвиток і розвиток унікальної особистості; естетичне виховання, розвиток у здобувачів освіти естетичного смаку і виховання кращих людських якостей.

У 2014 р. Міністерство освіти КНР виступило з документом під назвою *Кілька висновків Міносвіти щодо сприяння розвитку шкільної мистецької освіти* (中华人民共和国教育部, 2014b). У документі вчергове засвідчено важливість естетичного виховання і мистецької освіти для всебічного розвитку особистості, але, поряд із цим, з'явився новий для зарубіжного читача термін Ліде Шурен (або Lideshuren), що позначає суто китайський теоретичний

конструкт, своєрідний аналог всебічного розвитку (Шурен), але з центральним елементом – моральним ядром (Ліде).

Зазначено, що за попередні роки шкільна мистецька освіта досягла значного прогресу, її виховний ефект став дедалі помітнішим, а мистецькі якості здобувачів освіти загалом покращилася. Проте мистецька освіта все ще залишається слабкою ланкою в шкільній освіті, й існує багато труднощів і проблем, з-поміж яких відсутність мистецьких курсів у деяких закладах освіти, низька участь здобувачів у мистецькій діяльності та нестача вчителів мистецтва. Помітним залишається брак базової мистецької освіти в сільській школі. Ще не налагоджена система оцінювання якості освіти, що обмежує повноцінну реалізацію виховної функції мистецької освіти.

У зв'язку з цим документ пропонує:

– Розробити і впровадити систему оцінювання результативності мистецької освіти, зокрема освітніх досягнень учнів основної та старшої школи. Розробити відповідні критерії та показники оцінювання, діагностичні методики. При цьому оцінка успішності з мистецьких дисциплін має бути включена в комплексну систему оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти і вноситися в довідкову базу для реєстрації на вступні випробування до середньої школи та вступні випробування до коледжів.

– Запровадити систему самооцінювання та оцінювання діяльності закладу з модернізації освіти та якості освіти, де важливими критеріями будуть кількість запроваджених мистецьких курсів, участь здобувачів освіти у позакласних мистецьких заходах, формування команди вчителів мистецтва та художні досягнення учнів. Коледжі та університети мали включити мистецьку освіту до щорічного звіту про діяльність.

– Запровадити щорічну систему звітності про розвиток шкільної мистецької освіти. Починаючи з 2014 р., місцеві адміністративні департаменти освіти та міністерства вищої освіти мали подавати щорічні звіти про розвиток мистецької освіти до Міністерства освіти, включаючи: кількість розроблених навчальних програм з мистецтва, розподіл учителів мистецтва, управління мистецькою освітою, фінансування та засоби мистецької освіти, а також позакласну мистецьку діяльність, культурно-мистецьке середовище закладів освіти та впровадження системи самооцінки і реклами шкільної мистецької освітньої роботи. Починаючи з 2015 р., Міносвіти складає та оприлюднює щорічний звіт про розвиток вітчизняної шкільної мистецької освіти.

Того ж 2014 р. Міністерство освіти оприлюднило *Думки МО щодо всебічного поглиблення реформи навчальної програми та реалізації фундаментального завдання Ліде Шурен* (中华人民共和国教育部, 2014b). Напряму не стосуючись проблем естетичного виховання і мистецької освіти, документ між тим приділяє їм багато уваги.

Насамперед мова йде про всебічний розвиток особистості з моральним стрижнем як основою: моральне виховання — здібності — всебічний розвиток. Констатовано, що в країні активно просувається реформа системи іспитів, а також досягнуто важливих успіхів у реформуванні системи наукового та диверсифікованого оцінювання, заснованої на всебічному розвитку студентів.

Зафіксовано і низку недоліків: всупереч вимогам Ліде Шурен, подекуди акцент у навчанні робиться на інтелекті та меншою мірою на моралі; іноді навчання перетворюється на гонитву за оцінками та рівнем зарахування на вищі ступені освіти; почуття соціальної відповідальності здобувачів освіти, їхній інноваційний дух і практичні здібності відносно слабкі; органічний зв'язок між цілями навчальної програми коледжів, початкової та середньої школи недостатній, зміст деяких навчальних дисциплін дублюється та повторюється, а навчально-методичні матеріали не завжди достатньою мірою придатні до використання.

У зв'язку з викладеним Міністерство освіти радить:

– Енергійно просувати традиційну китайську культуру, виступати за процвітання, демократію, цивілізацію та гармонію, виступати за свободу, рівність, справедливість та верховенство права і пропагувати патріотизм, відданість, чесність і дружелюбність.

– Зосередитися на вихованні у здобувачів освіти благородних моральних почуттів, надійного наукового та культурного світогляду, здорового тіла та розуму, а також гарного естетичного смаку.

– Координувати початкову, молодшу середню, середню і старшу школу, молодший коледж, університет і аспірантуру та інші академічні етапи (включаючи професійно-технічні коледжі).

– Координувати різні навчальні дисципліни, особливо моральне виховання, мова, історія, фізичне виховання та мистецтво. Повною мірою використовувати унікальні освітні переваги гуманітарних дисциплін. Зміцнювати міждисциплінарні зв'язки, повноцінно реалізувати функцію

всебічної освіти та постійно вдосконалювати здатність здобувачів освіти комплексно застосовувати знання для вирішення практичних завдань.

2015 р. оприлюднені *Думки Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах* (国务院办公厅, 2015). Цікавими і корисними для нас є насамперед визначені в документі принципи естетичного виховання та їх деталізація в конкретних рекомендаціях:

Принцип цілісності освіти. Враховуйте особливості естетичного виховання і закони вікового розвитку учнів, ... скорочуйте розрив між містом і селом, між школами, щоб кожен учень мав можливість отримати естетичне виховання.

Принцип врахування місцевих умов. Будьте проблемно-орієнтованими, повністю враховуйте регіональні відмінності, зосередьтеся на покращенні умов естетичного виховання в сільській місцевості, віддалених, бідних та етнічних районах, зміцніть його кваліфіковане керівництво, адаптуйтеся до місцевих умов, заохочуйте розвиток характерних рис.

Принцип реформ та інновацій. Сприяйте скоординованому прогресу. Посилуйте комплексну реформу естетичного виховання. Координуйте розвиток шкільного естетичного виховання, сприяючи органічному поєднанню морального, інтелектуального, фізичного та естетичного виховання. Інтегруйте різні ресурси естетичного виховання. Сприяйте взаємодії та взаємозв'язку між школою та суспільством, спільно керуйте та співпрацюйте, створюйте атмосферу, в якій все суспільство піклується та підтримує розвиток естетичного виховання та всебічне зростання учнів (国务院办公厅, 2015).

Документ передбачає, що до 2020 р. буде сформована сучасна система естетичного виховання з китайською специфікою, в якій пов'язано естетичне виховання дітей старшого, середнього та молодшого віку, інтегровано навчання в класі та позакласну роботу, взаємодіятимуть і взаємно сприятимуть народна педагогіка та професійна освіта, а шкільне та соціально-сімейне естетичне виховання будуть взаємопов'язані.

Упорядники документа вперше ведуть мову про створення науково обґрунтованої системи навчальних програм з естетичного виховання: «Науково визначте цілі навчальної програми з естетичного виховання. Побудова шкільних курсів естетичного виховання має брати курси мистецтва

як основну частину, взаємопроникати та інтегрувати різні дисципліни, приділяти увагу засвоєнню базових знань з естетичного виховання, підвищувати комплексність курсів, зміцнювати зв'язки з практичною діяльністю учнів. Необхідно зосередити увагу на вихованні естетичних і гуманістичних якостей та інноваційної здатності здобувачів освіти закладів всіх рівнів і типів» (国务院办公厅, 2015).

Документ уперше досить змістовно деталізує завдання і зміст естетичного виховання в закладах освіти різних типів і рівнів. На думку його упорядників, естетичне виховання в дитячому садку має відповідати закономірностям фізичного і розумового розвитку дітей, через різні види діяльності виховувати в них «гарне і добре серце, вміння берегти прекрасне, вміння по-своєму виражати і творити красу, щоб діти жили щасливо і росли здоровими» (国务院办公厅, 2015). На етапі обов'язкового навчання курси шкільного естетичного виховання мають бути спрямовані на стимулювання художнього інтересу учнів, надання їм необхідних базових знань і формування вмінь, розвиток художньої уяви та інноваційної свідомості, допомогу учням у набутті вмінь з однієї-двох мистецьких спеціальностей і захоплень, виховання в учнів здорового і високого естетичного смаку, естетичного стилю, естетичних ідеалів. Звичайні курси естетичного виховання середньої школи мають відповідати потребам різних мистецьких захоплень учнів, забезпечувати різноманітність і вибірковість курсів, збагачувати естетичний досвід здобувачів освіти та розширювати їхній гуманістичний світогляд (国务院办公厅, 2015). Програма естетичного виховання спеціальної школи має формувати інтереси учнів відповідно до рівня й особливостей їхнього фізичного та розумового розвитку, приділяти увагу розвитку потенційних можливостей, органічно поєднувати художні здібності з професійною підготовкою, щоб закласти основу для інтеграції здобувачів освіти в суспільство, відкриття бізнесу та ведення здорового та щасливого життя(国务院办公厅, 2015). Курси естетичної освіти в професійних коледжах мають зміцнювати мистецьку практику, органічно поєднуватися з професійними курсами та культивувати високоякісні технічні таланти з естетичними досягненнями. Курси естетичного виховання звичайних коледжів та університетів мають спиратися на наявні вже у здобувачів освіти знання і вміння з відповідних дисциплін школи та можливості місцевих освітніх ресурсів; розширювати зміст і форми освіти та навчання; спрямовувати

студентів на вдосконалення їхньої особистості, зміцнювати у здобувачів освіти усвідомлення культурної традиції та культурних інновацій, а також виховувати почуття відповідальності за успадкування, збереження і розвиток китайської культури, мистецтва та місії (国务院办公厅, 2015).

Упорядники документу виходять із того, що шкільні курси естетичного виховання в основному включають музику, образотворче мистецтво, танці, драму, оперу, кіно та телебачення тощо. На етапі обов'язкової освіти на основі вже наявних програм музичних і мистецьких дисциплін заклади освіти мають намагатися розробляти курси танцю, драми та опери з опорою на місцеві регіональні особливості та використовувати ресурси естетичного виховання місцевих народів, якщо це дозволяють умови. Аналогічно звичайні середні школи мають створити умови для розроблення і впровадження навчальних модулів, таких як танець, драма, опера, кіно і телебачення. Професійно-технічні коледжі мають активно досліджувати та розвивати інтегровані курси, які відображають характеристики професійно-технічної освіти та художні уподобання студентів, одночасно розробляючи і реалізуючи курси естетичного виховання, пов'язані з базовою освітою. Звичайні коледжі та університети мають створювати довільні факультативні курси з мистецької практики, історії мистецтва, мистецтвознавства тощо на основі обмежених факультативних курсів, зосереджених на оцінці мистецтва. Школи всіх рівнів і типів мають зміцнювати класичну мистецьку освіту, а також розробляти навчальні курси естетичного виховання з урахуванням етнічних і регіональних особливостей відповідно до власних переваг і можливостей.

Одночасно документ радить педагогам ознайомитися з багатими ресурсами естетичного виховання, які містяться в різних навчальних дисциплінах, повною мірою використовувати функції естетичного виховання таких гуманітарних наук, як китайська мова та історія, глибоко вивчити естетичну освітню цінність природничих дисциплін, таких як математика та фізика. Доцільно проводити міждисциплінарну освітньо-педагогічну і позакласну та позашкільну практику з тематикою естетичного виховання, органічно інтегрувати зміст естетичного виховання в суміжні дисципліни, повною мірою використовувати переваги викладачів з кожної дисципліни, об'єднувати можливості класного навчання, позакласних заходів і культурного середовища закладу освіти навколо цілей естетичного виховання.

Низку нових ідей і рекомендацій знаходимо в *Думках Міністерства освіти щодо ефективного зміцнення естетичного виховання в коледжах та університетах нової ери*, опублікованих у 2019 р. (中华人民共和国教育部, 2019).

У цілому рухаючись у руслі, визначеному *Думками Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах* (国务院办公厅, 2015), документ продовжує науково обґрунтовано формулювати нові пропозиції. Окреслимо найбільш цікаві, на наш погляд.

За переконанням упорядників документу, заклади вищої немистецької освіти мають удосконалити механізм реалізації мистецької освіти «чотири в одному», використовуючи естетико-виховний потенціал курикулуму, практичної позааудиторної мистецької діяльності здобувачів освіти, культури освітнього середовища закладу та мистецьких виступів студентів поза його стінами.

Уперше з'являються пропозиції коледжам та університетам:

– включати публічні курси мистецтва та мистецькі практики в плани підготовки персоналу коледжу;

– на основі договорів про академічну мобільність між закладами освіти розробляти й упроваджувати спільні факультативні курси публічного мистецтва та взаємно визнавати кредити;

– активно досліджувати природу, структуру, взаємозв'язок і взаємовплив естетичної та гуманістичної грамотності як ядра, інноваційної здатності як фокусу і китайської системи публічного мистецтва, що успадковує і розвиває чудову традиційну культуру та класичну художню освіту як основний зміст;

– встановлювати зв'язки навчальних дисциплін з сучасним станом і потребами соціально-економічного розвитку регіону і країни, соціальними потребами населення та передовою частиною мистецтва;

– зосередитися на всебічному розвитку здобувачів освіти, виховувати студентів з багатим культурним бекграундом, всебічних професіоналів мистецтва;

– започатковувати спеціальності, пов'язані з музичною, танцювальною, театральною освітою, освітою в галузі образотворчого мистецтва, а також у галузі мультимедіа – кіно і телебачення;

– здійснювати професійну підготовку вчителів мистецтв для початкової та середньої школи, які мають всебічну освіту та здатність до навчання й особистісно-професійного розвитку протягом усього життя (国务院办公厅, 2015).

У 2020 р. Генеральний офіс Центрального комітету Комуністичної партії Китаю та Генеральний офіс Державної ради оприлюднили новий документ – осучаснені *Погляди щодо всебічного зміцнення та вдосконалення шкільного естетичного виховання в нову еру* (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

Упорядники документу вперше чітко і недвозначно позначили тісний і нерозривний зв'язок естетичної освіти, естетичного і морального виховання: «Краса є важливим джерелом чистої моралі та багатой духовності. Естетична освіта – це естетичне виховання, виховання почуттів і духовне виховання» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

Чергове підтвердження отримала і керівна для сучасної китайської освіти марксистська теза про всебічний розвиток особистості, що охоплює моральне, інтелектуальне, фізичне та естетичне виховання (зазначимо, що далі в тексті документу, навіть буквально в наступному абзаці, зустрічається перелік аспектів всебічного розвитку, який, поряд із наведеними, містить трудове виховання).

Також уперше бачимо чітке окреслення керівної ідеології естетичного виховання. За визначенням упорядників документу, воно «бере мораль і виховання людей як основу, бере основні соціальні цінності як основу і має на меті покращити естетичні та гуманістичні якості студентів. Дух китайської краси, виховання людей красою, прикрашання людей і вирощування чеснот красою, включає естетичне виховання в увесь процес навчання людей на всіх рівнях і в усіх типах шкіл, проходить через усі етапи шкільної освіти та виховує будівників соціальної справедливості, які всебічно розвиваються в моральному, інтелектуальному, фізичному, естетичному та трудовому відношенні» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

Принципи роботи в документі 2020 р. доповнюють і розвивають принципи, визначені в Думках Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах 2015 р. (国务院办公厅, 2015).

Вельми амбітною нам бачиться головна мета роботи: до 2022 р. естетичне виховання в закладах освіти всіх типів і рівнів здійснить прорив, будуть повсюдно в повному обсязі впроваджені навчальні дисципліни

естетичної та мистецької спрямованості. До 2035 р. буде в основному сформована сучасна шкільна система естетичного виховання з китайською специфікою з повним охопленням, диверсифікацією та високою якістю (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

У документі підтверджено курс на широку інтеграцію:

- змістову – предметну, міжпредметну;
- структурну – базові мистецькі знання та базові навички + мистецько-естетичний досвід + мистецька спеціальна експертиза;
- організаційну – навчальний процес закладу освіти + позакласна / позааудиторна робота + розбудова мистецько-естетичного середовища закладу освіти + використання естетико-виховного і мистецького потенціалу культурного ландшафту місцевої громади й регіону + відкритий для громадськості мистецько-естетичний простір закладу освіти;
- багаторівневу вертикальну – встановлення наскрізного вертикального зв'язку навчальних матеріалів для різних рівнів освіти, інтегрована конструкція навчально-методичного забезпечення естетичного виховання в університетах, середніх і початкових школах тощо.

Упорядники документу наголошують на необхідності запровадження широкого системного і наукового підходів до естетичного виховання. При цьому науково обґрунтована система навчально-методичного забезпечення має «відповідати керівній позиції марксизму, вкорінюватися в Китаї, інтегрувати Китай і зарубіжні країни, відображати основні цінності країни та нації, мати елегантний стиль, підкреслювати дух китайського естетичного виховання і повною мірою відображати світоглядний, національний, новаторський і практичний характер» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

Передбачається, що на рівні вищої освіти студенти зможуть закінчити навчання лише після завершення 2 кредитів курсів публічного мистецтва. Університетам і дослідницьким інститутам рекомендується включати курси естетики та мистецтва в державну систему навчальних планів післядипломної освіти (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

Позакласна та позашкільна мистецька робота

У Рішенні ЦК Комуністичної партії Китаю та Державної ради Про поглиблення реформи освіти та всебічне сприяння якісній освіті (中共中央, 國務院, 1999) мова йде, з-поміж іншого, про розширення форм мистецької освіти

й наголошується на необхідності проводити різноманітну позакласну культурно-мистецьку роботу, аби формувати естетичний досвід учнів, виховувати в них уміння цінувати і творити прекрасне. Органам місцевого самоврядування всіх рівнів і відповідним відомствам у досить категоричній формі повідомлялося, що вони повинні створювати умови для шкільного естетичного виховання, продовжувати вдосконалювати культурну та економічну політику, відкривати різноманітні культурні заклади (краєзнавчі, історичні, художні, науково-технічні музеї, культурні центри, меморіали тощо) для відвідування учнями безкоштовно або зі знижкою, а також заохочувати створення й функціонування культурно-мистецьких колективів. Окремо зазначалося, що сільські початкові та середні школи також мають повною мірою використовувати місцеві культурні ресурси та проводити заходи з естетичного виховання відповідно до місцевих умов. Отже бачимо, що здебільшого мова йшла про позакласну роботу закладів освіти з естетичного виховання та використання ними освітньо-виховного потенціалу культурної інфраструктури населених пунктів.

У 2002 р. *Національний план розвитку шкільної мистецької освіти на 2001–2010 рр.* (中华人民共和国教育部, 2002а) зазначив, що всі місцевості повинні сумлінно організовувати та впроваджувати проекти позакласної культурної діяльності. Документ уже не просто деталізував форми і засоби позакласної та позашкільної роботи з естетичного виховання, але й визначив низку відповідних нормативних показників. Так, до 2005 р. охоплення позакласною та позашкільною мистецькою діяльністю у міських школах мало досягти 100%, а в сільських закладах освіти – 80%.

Школам усіх ступенів і типів для проведення позакласної та позашкільної культурно-мистецької роботи було наказано мати плани, заходи, педагогів, системи. Підкреслювалося, що всі заходи слід адаптувати до місцевих умов і повною мірою використовувати всі сприятливі можливості культурно-мистецького ландшафту, а також створювати різноманітні мистецькі гуртки та об'єднання. Пропонувалося повноцінно залучати до естетичного виховання молодого покоління громадські літературно-мистецькі колективи і окремих митців, допомагати закладам освіти проводити мистецьку діяльність, а також орієнтувати вчителів на підвищення власного професійного рівня. Поряд із окремими локальними мистецькими заходами, у школах наказано регулярно проводити комплексні мистецькі свята. Оголошувалося,

що раз на три роки в країні буде проводитися мистецький фестиваль для учнів початкової та середньої школи, а раз на чотири роки – мистецький фестиваль для студентів.

Національний план запропонував поєднувати позакласні та позашкільні мистецькі заходи «з побудовою культури студентського містечка та культури громади, а також мобілізувати й організовувати студентів для активної участі в заходах, які прикрашають культурне середовище шкіл і громад». Отже, в документі вперше зайшла мова не просто про залучення до роботи з естетичного виховання потенціалу культурно-освітнього середовища закладу освіти, але й про цілеспрямоване створення такого середовища і навіть більше – про його розширення до меж всієї місцевої громади і включення здобувачів освіти в розбудову й удосконалення культурно-мистецького ландшафту громади. І така робота має бути двосторонньою: документ підкреслює, що необхідно заручитися підтримкою всіх верств суспільства та батьків, щоб створити гарне соціальне та культурне середовище для здорового розвитку учнів.

Певні уточнення до викладених настанов зробив другий датований 2002 роком документ – *Положення про роботу школи з художнього виховання* (中华人民共和国教育部, 2002b). Так, його стаття 9 визначила, що школа має створювати мистецькі гуртки або групи мистецької діяльності для всіх учнів без винятку, і кожен учень має брати участь принаймні в одній мистецькій діяльності.

Стаття 12 певним чином розширила перелік елементів культурно-мистецького середовища закладу освіти, включивши до нього, поряд із загальним дизайном кампусу, трансляції, виставки, вистави, демонстрації, які вочевидь, мають відбуватися на постійній основі. Усе це в комплексі має сприяти створенню «здорової та елегантної шкільної культури та атмосфери мистецтва» і в підсумку – естетичному вихованню учнів.

Думки Міністерства освіти щодо подальшого зміцнення мистецької освіти в початковій та середній школі (中华人民共和国教育部, 2008) дещо доповнює вже наявні вимоги і рекомендації закладам освіти та місцевим адміністраціям щодо сприяння позакласній та позашкільній роботі з естетичного виховання дітей і молоді. Так, зазначається, що школи в районах проживання етнічних меншин мають активно проводити позакласні мистецькі заходи з урахуванням етнокультурних особливостей цих спільнот. Також

окремий пункт документу присвячений питанням безпеки естетико-виховної діяльності закладів освіти: «Щоб організувати групову мистецьку діяльність, необхідно уточнити функціональні відділи та осіб, відповідальних за управління безпекою, створити систему відповідальності за безпеку, сформулювати план реагування на надзвичайні ситуації та ефективно посилити управління безпекою для забезпечення особистої безпеки персоналу та учнів школи» (中华人民共和国教育部, 2008).

У 2014 р. документ *Кілька висновків Міносвіти щодо сприяння розвитку шкільної мистецької освіти* (中华人民共和国教育部, 2014b) теж уточнив деякі основні положення щодо позакласної та позашкільної діяльності з естетичного виховання, сформульовані в попередніх нормативних актах. Зроблено акцент на заохоченні шкіл до проведення невеликих, локальних, гнучких і різноманітних учнівських мистецьких заходів, створення учнівських мистецьких клубів та груп за інтересами відповідно до місцевих умов, а також регулярного проведення мистецьких фестивалів, щоб кожен учень міг добровільно брати участь відповідно до власних інтересів і хобі.

Цікавою, з нашої точки зору, є пропозиція не лише використовувати ресурси мистецької освіти поза кампусом, але й максимально відкривати започатковані школою культурні проекти для місцевого населення, спільно використовувати ресурси мистецької освіти. Вважаємо таку ідею закладу освіти як відкритого для громади культурно-мистецького простору і навіть осередку культурно мистецького життя надзвичайно перспективною (中华人民共和国教育部, 2014b).

Певні нові думки щодо вдосконалення естетичного виховання у школах оприлюднив у 2015 р. Генеральний офіс Державної ради. У документі, що так і називається *Думки Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах* (国务院办公厅, 2015) запропоновано запровадити систему обліку позакласної діяльності учнів. Участь учнів у громадських і сільських культурно-мистецьких заходах, вивчення етнічного народного мистецтва, рецензування театральних вистав, відвідування художніх виставок має підлягати оцінюванню як прояв розвитку художніх здібностей і вмінь учнів початкової та старшої школи.

Документ пропонує деталізацію змісту роботи мистецьких гуртків закладів освіти: «Необхідно зосередитися на чудовій традиційній китайській культурі та мистецтві, такому як опера, каліграфія, різьблення, вирізання з

паперу тощо» (国务院办公厅, 2015). Уточняється і перелік елементів культурно-мистецького середовища закладу освіти: «Школи всіх рівнів і типів повинні повною мірою використовувати радіо, телебачення, Інтернет, класні кімнати, коридори та рекламні щити, щоб створити культурне середовище кампусу, сповнене елегантності, краси та енергії» (国务院办公厅, 2015).

У 2019 р. з'явився документ, спрямований на унормування естетичного виховання здобувачів вищої освіти – *Думки Міністерства освіти щодо ефективного зміцнення естетичного виховання в коледжах та університетах нової ери* (中华人民共和国教育部, 2019). Закладам вищої освіти пропонується:

– Проводити публічні демонстрації мікрокурсів мистецької освіти, а також створювати та впроваджувати ряд високоякісних курсів естетичного навчання.

– Посилити створення мистецьких асоціацій у коледжах та університетах, збільшити зусилля щодо пошуку, відбору та виховання учасників мистецьких колективів серед звичайних студентів, а також сприяти розвитку культурних заходів у кампусі.

– Працювати над збереженням, вивченням, трансформацією та інтеграцією традиційної культури та мистецтва, щоб культурні реліквії, зібрані в музеї, і культура та мистецтво, представлені в регіоні, – вся культурна спадщина стала багатим ресурсом для естетичного виховання, що дозволить здобувачам освіти зрозуміти зміни китайської культури, доторкнутися до контексту китайської культури та ввібрати її суть в процесі навчання мистецтву (中华人民共和国教育部, 2019).

Доповнено перелік елементів культурно-мистецького середовища закладу освіти, до якого внесено рекламу, кіно, телебачення, ландшафтний дизайн тощо.

У продовження ідеї створення відкритого для громадськості культурно-мистецького простору закладу освіти запропоновано інтегрувати естетичну освіту в коледжах та університетах до національних та регіональних стратегій розвитку, щоб служити економічному та соціальному розвитку.

Упорядники документу підкреслюють важливість підтримки коледжів та університетів у реформуванні шкільної мистецької освіти та естетичного виховання, у розробці навчальних матеріалів для програм навчальних дисциплін закладів початкової, середньої, старшої школи.

Документ закликає місцеві адміністрації сприяти включенню університетських мистецьких закладів у реалізацію політики відкриття національного громадського агентства безкоштовних культурних послуг і заохочувати кваліфіковані університети відкривати музеї та художні галереї для суспільства.

Подальшого розвитку ідея відкритого для громадськості культурно-мистецького простору закладу освіти набула в «Поглядах Генерального офісу Центрального комітету Комуністичної партії Китаю та Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення та вдосконалення шкільного естетичного виховання в нову еру» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020). У документі вже йде мова про створення, будівництво на базі шкіл за участі місцевої адміністрації нових об'єктів естетико-виховної інфраструктури, а також створення на базі «кваліфікованих коледжів та університетів» мистецьких майданчиків – театрів, концертних залів, художніх галерей, залів каліграфії, музеїв тощо – та відкривати їх для місцевої громади, включаючи до спільного культурного-мистецького простору.

Кадрове забезпечення

Проблема кадрового забезпечення мистецької освіти є однією з найсуттєвіших для освітньої системи Китаю. Про це зазначається практично в усіх проаналізованих документах. Особливо гостро відчувається брак кадрів викладачів мистецьких дисциплін у закладах освіти сільської місцевості, віддалених та депресивних регіонів.

Національний план розвитку шкільної мистецької освіти на 2001–2010 рр. (中华人民共和国教育部, 2002a) передбачив, що до 2005 р. всі початкові школи, середні школи над селищною (міською) центральною, а також усі види середніх шкіл і загальноосвітніх закладів вищої освіти мали бути забезпечені штатними вчителями мистецтва, а на базі більших шкіл пропонувалося створити викладацькі мистецькі та дослідницькі організації. Початкові школи, нижчі від районної (міської) центральної школи, за винятком неблагополучних територій, також мали бути укомплектовані на повну ставку або за сумісництвом вчителями образотворчого мистецтва, які володіють знаннями в галузі мистецтва, але дещо пізніше, до 2010 р.

Зміни мали торкнутися і професійної підготовки вчителів мистецьких фахів. Так, було заплановано активізувати створення баз підготовки вчителів мистецтва та відкрити їх у 12 вищих нормальних коледжах та університетах по

всій країні. Для спеціальності «Вчитель образотворчого мистецтва» було запропоновано особливу увагу приділяти доцільному взаємозв'язку курсів теорії культури та техніки мистецтва, навчальної та художньої практики; проникненню морально-естетичного виховання в культурно-професійне навчання, зміцненню ідейних, моральних переконань студентів; вихованню естетичних здібностей, культурної грамотності та педагогічних умінь майбутніх учителів мистецьких дисциплін.

Пропонувалося вжити дієвих заходів для розширення підготовки аспірантів з мистецьких дисциплін, а також підвищення освітньо-професійного рівня вчителів мистецтв усіх ступенів і типів навчальних закладів.

Показовою є й увага до побутових умов учителів мистецтва. Управління освіти та школи всіх рівнів мали приділяти достатню увагу умовам їхньої праці та життя. Зазначалося, що вчителі мистецтва, які працюють повний робочий день, повинні мати таке ж ставлення щодо оцінки роботи, зарплати, житла та винагороди, як і вчителі інших дисциплін.

Положення про роботу школи з художнього виховання (中华人民共和国教育部, 2002b) у своїй статті 14 зобов'язало відділи освіти та школи на всіх рівнях призначати вчителів мистецтва на повний або неповний робочий день згідно з відповідними державними нормативними актами, якісно виконувати роботу з підготовки та управління вчителями мистецтва та забезпечувати їм необхідні умови праці.

Визначено, що вчителі мистецтва у школах повинні мати педагогічну кваліфікацію, а вчителі-сумісники з неповним робочим днем, які мають немистецькі спеціальності, повинні пройти підготовку з мистецьких фахів.

Передбачено, що організація та керівництво позакласною роботою з образотворчої діяльності в школах вчителів мистецтва має включатися до навчального навантаження вчителів.

Визначено, що у школі має бути керівник шкільного рівня, відповідальний за мистецьку освітню роботу школи.

Школам запропоновано звернути увагу на роль Комуністичної молоді, піонерів, учнівської спілки в мистецько-виховній діяльності.

Результати реалізації викладених вище заходів дали підстави для уточнених настанов, викладених у *Думках Міністерства освіти щодо подальшого зміцнення мистецької освіти в початковій та середній школі* (中华人民共和国教育部, 2008). Передбачалося, що у міських, повітових і селищних

школах, де це дозволяють умови, мали переважати штатні вчителі мистецтва. Сільські школи могли поєднувати роботу вчителя мистецтва на повний і неповний робочий день. Школи, що знаходяться вище міської (селищної) центральної початкової школи, повинні були мати щонайменше одного вчителя музики на повний робочий день і одного вчителя мистецтва. Звичайні середні школи та середні професійні школи повинні були бути забезпечені вчителями мистецтв на повний робочий день.

Вчителів образотворчого мистецтва за сумісництвом могли заміщувати викладачі інших спеціальностей з певною мистецькою підготовкою чи спеціальністю.

Було передбачено, що всі місцевості мали створити механізми стимулювання та сформулювати відповідну політику для підтримки та заохочення вчителів мистецтв міських шкіл, молоді та середнього віку вчителів мистецтва і ключових учителів мистецтва викладати в сільських школах.

У 2014 р. в документі *Кілька висновків Міносвіти щодо сприяння розвитку шкільної мистецької освіти* (中华人民共和国教育部, 2014b) було присвячено достатньо уваги питанням кадрового забезпечення мистецької освіти та естетичного виховання. Особлива увага була зосереджена на забезпеченні шкіл у сільській, віддаленій, бідній місцевості та етнічних районах. Запропоновано запровадити систему обміну вчителями мистецтва в межах округу (регіону), заохотити вчителів мистецтва викладати в сільських школах у різних організаційних формах. Запропоновано спиратися на вищі навчальні заклади, особливо на звичайні технікуми та університети для підготовки кваліфікованих учителів мистецтва в початковій і середній школах, створювати бази навчальної практики в сільських школах.

Слушною вважаємо ідею заохочувати видатних базових учителів початкових і середніх шкіл до роботи викладачами мистецьких спеціальностей у коледжах і університетах за сумісництвом для керівництва педагогічною практикою студентів. Також визначено, що у районах і школах з недостатньою кількістю вчителів образотворчого мистецтва вчителі та адміністратори з мистецькими знаннями можуть працювати за сумісництвом після необхідної професійної підготовки, а професіонали з соціальних і культурних мистецьких груп і народні митці можуть бути запрошені працювати за сумісництвом вчителями образотворчого мистецтва в школах.

Місцеві управління освіти зобов'язувалися організовувати акредитацію вчителів мистецтв у початкових і середніх школах та середніх професійно-технічних навчальних закладах відповідно до стандартів кваліфікації вчителів, визначених державою.

Передбачено, що навчальні та науково-дослідні заклади на всіх рівнях мали бути забезпечені викладацьким і науковим персоналом з музики, образотворчого мистецтва та інших мистецьких дисциплін, а також створити механізм прийому, навчання та оцінювання викладацького та наукового персоналу сфери мистецтва.

Наступного, 2015 року Генеральний офіс Державної ради висловив свої *Думки щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах* (国务院办公厅, 2015). Стосовно кадрового забезпечення пропонувалося створювати міжшкільні зони співпраці з естетичного виховання, студії відомих учителів мистецтва; заохочувати вчителів брати участь у створенні навчальних програм з естетичного виховання та реформуванні викладання, підтримувати вчителів у спільній розробці та впровадженні курсів з естетичного виховання, а також підтримувати міждисциплінарну співпрацю.

Слушною є думка про доцільність обміну досвідом між учителями старшого, середнього та молодого віку, а також впровадження механізму взаємодопомоги нових і досвідчених учителів. Запропоновано створити платформу для обміну досвідом вчителів з питань естетичного виховання та методів і прийомів викладання; зміцнити обмін досвідом і навчання, а також підвищити рівень підготовки вчителів початкової та середньої школи, особливо вчителів естетичного виховання в сільській місцевості; у національному масштабі запровадити навчання вчителів початкової та середньої школи (національний тренінг план), а також сприяти підготовці вчителів естетичного виховання для сільської місцевості.

Підкреслено, що місцевий відділ освіти має співпрацювати з відділом культури, щоб організувати відбір видатних діячів культури та мистецтва для активної участі в проєкті волонтерської служби підтримки викладання літератури та мистецтва, а також заохочувати та направляти викладачів мистецтв коледжу, мистецьку трупу фахівців соціальної мистецької освіти для роботи на неповний робочий день у початковій і старшій школах.

Думки Міністерства освіти щодо ефективного зміцнення естетичного виховання в коледжах та університетах нової ери (中华人民共和国教育部, 2019) містять слушні думки стосовно:

– необхідності розвивати освітньо-педагогічні здібності вчителів мистецьких дисциплін;

– важливості формування професійної команди вчителів мистецтва і заохочення коледжів та університетів до встановлення довгострокових механізмів співпраці, таких як взаємне працевлаштування та двосторонній обмін з учителями мистецтв у початковій та середній школах;

– створення студій відомих викладачів естетичного виховання в коледжах і університетах, розроблення стимулів для викладацьких посад вчителів.

У 2020 р. ЦК КПК та Генеральний офіс Державної ради у своїх *Поглядах щодо всебічного зміцнення та вдосконалення шкільного естетичного виховання в нову еру* (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020) висловили думку, що привернула нашу увагу. Зокрема, упорядники документу запропонували розблокувати шляхи кар'єрного розвитку вчителів естетико-мистецьких дисциплін, а також гарантували, що вони будуть мати певну квоту при виборі та визнанні нагород за педагогічні досягнення.

У документі окремо сформульовані думки щодо «механізмів підтримки шкіл зі слабкими засадами естетичного виховання» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020). З-поміж іншого, пропонується заохочувати практику здійснювати підготовку вчителів естетичного виховання з числа вчителів різних дисциплін у сільських школах, а також готувати вчителів естетичного виховання за сумісництвом, які можуть викладати естетичне виховання та керувати відповідною діяльністю. Також висловлено пораду «компенсувати недоліки вчителів та брак ресурсів шляхом синхронізації класних кімнат та спільного використання високоякісних онлайн-ресурсів» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

Наукові дослідження та міжнародна співпраця в галузі мистецької освіти

У 2002 р. *Національний план розвитку шкільної мистецької освіти на 2001–2010 рр.* (中华人民共和国教育部, 2002a) констатував, що наукові дослідження та міжнародні обміни є важливими умовами і водночас, на жаль,

слабкими ланками шкільної мистецької освіти, які потребують термінового зміцнення. Для виправлення ситуації необхідно своєчасно спрямовувати та допомагати вчителям у науково-дослідницькій роботі, ефективно вдосконалювати їхні дослідницькі здібності та науково-пошукові вміння вчителів мистецтва. Надаючи важливого значення теоретичним дослідженням, необхідно також працювати над прикладними дослідженнями.

У наукових дослідженнях суттєва роль належить мистецьким освітнім асоціаціям і науковим журналам, які мають широко поширювати та демонструвати результати досліджень, а також сприяти розвитку шкільної мистецької освіти.

Упорядники документу закликають педагогів брати участь у міжнародних обмінах, вивчати й досліджувати передові концепції та досвід мистецької освіти в різних країнах, а також розширювати впровадження міжнародного досвіду мистецької освіти в китайських школах.

Міжнародні обміни можуть здійснюються через офіційні та неурядові канали. Адміністративні департаменти освіти, навчальні та дослідницькі департаменти та школи на всіх рівнях мають активно встановлювати канали зв'язку із зарубіжними колегами. Водночас, необхідно повною мірою використовувати можливості академічних асоціацій, Інтернету та мультимедіа, щоб сфера іноземних обмінів була ширшою.

Міжнародні обміни включають навчання за кордоном, навчальні поїздки, відвідування вистав, академічних семінарів тощо. Поряд із направленням дослідників, викладачів та студентів для виїзду за кордон для обміну, також слід запрошувати іноземних експертів відвідувати Китай та читати лекції в плановому порядку. Необхідно активізувати переклад і видання зарубіжних джерел з теорій мистецької освіти, підручників і монографій з мистецтва, своєчасно впроваджувати новітні результати зарубіжних мистецько-педагогічних досліджень.

У 2014 р. Міністерство освіти Китаю у своїх *Думках щодо всебічного поглиблення реформи навчальної програми та реалізації фундаментального завдання Ліде Шурен* (中华人民共和国教育部, 2014а) закликала вивчати міжнародний досвід; проводити порівняльні дослідження навчальних матеріалів китайських та іноземних програм; проводити спеціальні дослідження методів, ефективних шляхів і результативності впровадження ціннісно орієнтованого змісту освіти.

У 2015 р. Генеральний офіс Державної ради у своїх *Думках щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах* (国务院办公厅, 2015) закликав заклади освіти всіх рівнів і типів брати активну участь у різних формах китайсько-іноземних культурних обмінів і співпраці, відповідно до власних умов і особливостей.

Важливими новими напрямками дослідницької роботи упорядники документу визнали створення спільного механізму естетичного виховання для шкіл, сімей і суспільства, сприяння спільним інноваціям в естетичному вихованні, вивчення можливості створення довгострокового механізму співпраці між освітою та громадськістю, відділами культури місцевих адміністрацій та літературними і мистецькими асоціаціями, а також створення міжвідомчого координаційного механізму сприяння шкільному естетичному вихованню.

Міністерство освіти КНР у 2019 р. виклало свої *Думки щодо ефективного зміцнення естетичного виховання в коледжах та університетах нової ери* (中华人民共和国教育部, 2019) і закликала, зокрема, підвищити рівень наукових досліджень у сфері естетичного виховання, правил і моделей мистецького навчання і, що важливо, стандартів оцінювання його результативності. Також визнано необхідним поглиблювати міжнародні культурні обміни та співпрацю, використовувати різноманітні міжнародні та внутрішні, урядові та неурядові канали обміну та платформи спільної соціокультурної, мистецької та науково-дослідної діяльності.

Генеральний офіс ЦК КПК і Генеральний офіс Державної ради у своїх *Поглядах щодо всебічного зміцнення та вдосконалення шкільного естетичного виховання в нову еру* (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020), у контексті загальної спрямованості документу на підсилення наукового і дослідницького підходу до вирішення проблем мистецької освіти та естетичного виховання, пропонують, зокрема, «дослідити можливість включення мистецьких предметів у пілотну реформу вступних іспитів до старших класів середньої школи, а також предметів вступу та оцінювання вступних іспитів до середньої школи, визначити зміст іспитів відповідно до стандартів навчальної програми та використовувати сучасні технічні засоби для сприяння об'єктивному і справедливому оцінюванню» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

Модернізація матеріально-технічного забезпечення та інформатизація мистецької освіти та естетичного виховання

У 2002 р. Національний план розвитку шкільної мистецької освіти на 2001–2010 рр. (中华人民共和国教育部, 2002a) закликав широко застосовувати сучасні освітні технології для підвищення якості мистецької освіти і викладання та здійснювати підвищення рівня комп'ютерного навчання вчителів мистецтва. Спрогнозовано, що до 2005 р. всі вчителі мистецтва в університетах, середніх і початкових школах у містах та економічно розвинутих регіонах матимуть змогу використовувати онлайніві та дистанційні освітні ресурси мистецької освіти, а також зможуть використовувати комп'ютери для допоміжного навчання; у 2010 р., за винятком вчителів кількох шкіл у неблагополучних регіонах, усі вчителі зможуть використовувати онлайніві та дистанційні освітні ресурси мистецької освіти та використовувати комп'ютери для допоміжного навчання.

Упорядники документу закликали, відповідно до потреб розвитку шкільної художньої освіти, дослідити, розробити і запровадити в освітню практику кілька комплектів програмного забезпечення для комп'ютерного мистецького навчання на вибір викладачами мистецтва та студентами в університетах, середніх і початкових школах, а також забезпечити різноманітність освітніх середовищ і засобів навчання та розвитку учнів.

Було визнано необхідність створити національну бібліотеку ресурсів з мистецької освіти, розробити веб-сайт з мистецької освіти на платформі існуючого вітчизняного освітнього веб-сайту та об'єднати супутникову мережу й Інтернет для доступу. Веб-сайт має презентувати теорії викладання мистецької освіти в країні та за кордоном, випускати демонстраційні курси мистецької спрямованості для вчителів, проводити широкомасштабну онлайн викладацьку та дослідницьку діяльність і надавати вчителям мистецтва матеріали для підготовки уроків із використанням мультимедіа. Водночас необхідно розробити платформу для підготовки електронних уроків, щоб допомогти педагогам швидко створювати електронні навчальні ресурси з мистецької освіти.

Того ж 2002 р. Міністерство освіти у статті 15 *Положення про роботу школи з художнього виховання* (中华人民共和国教育部, 2002b) визначило, що школи мають облаштовувати художні класи та кімнати для художньої діяльності та забезпечувати викладання художніх курсів з використанням

обладнання для художньої діяльності відповідно до каталогу, розробленого адміністративним відділом освіти Державної ради.

У 2008 р. Міністерство освіти висловило свої *Думки щодо подальшого зміцнення мистецької освіти в початковій та середній школі* (中华人民共和国教育部, 2008). Зокрема, зазначено, що всі регіони мають повною мірою використовувати сучасні інформаційні технології, щоб подолати дефіцит мистецьких освітніх ресурсів у початкових і середніх школах, особливо в сільських. Відповідно до потреб навчання в класі та позакласних заходів, школи мають забезпечувати зручні умови, підтримувати, заохочувати та направляти вчителів мистецтва ефективно використовувати мультимедійне обладнання, таке як навчальні CD-ROM, ефективно використовувати ресурси мережі дистанційної освіти в сільській місцевості та постійно збагачувати мережеві мистецькі освітні ресурси відповідно до місцевих умов.

Кілька висновків Міносвіти щодо сприяння розвитку шкільної мистецької освіти (中华人民共和国教育部, 2014b) по суті повторили ці думки, додавши, що високий рівень інформатизації мистецької освіти забезпечить віддалені сільські райони високоякісними мистецькими освітніми ресурсами.

Подібні ідеї висловлені в *Думках Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах* (国务院办公厅, 2015). Зокрема, педагогів закликають:

- Створити мережеву платформу для обміну ресурсами естетичної освіти.
- Використовувати всі можливості інформаційних технологій для розширення охоплення високоякісними ресурсами естетичної освіти.
- Розглянувши реалізацію стратегії «Широкосмуговий Китай» як можливість, активізувати створення мережевих ресурсів естетичної освіти та прискорити повне охоплення цифровими освітніми ресурсами початкових шкіл у віддалених і бідних районах.
- Підтримувати й направляти вчителів у використанні мультимедійного обладнання для дистанційного навчання з метою доступу до високоякісних естетичних освітніх ресурсів у віддалених сільських школах.

А вже у 2019 р. *Думки Міністерства освіти щодо ефективного зміцнення естетичного виховання в коледжах та університетах нової ери* (中华人民共和国教育部, 2019) додали декілька нових ідей, закликавши науково-

педагогічних працівників повною мірою використовувати сучасні інформаційні технології, досліджувати і створювати мережевий, цифровий, інтелектуальний режим викладання курсів онлайн та оффлайн, запланувати і створити серію високоякісних МООС з естетичної освіти та розширювати охоплення високоякісними курсами.

Моніторинг якості мистецької освіти та естетичного виховання

За результатами проведеного аналізу нормативних документів, що регламентують функціонування естетичного виховання і мистецької освіти в КНР, маємо підстави виокремити ще один напрям роботи, який по суті сформувався до середини другої декади XXI століття. Ідеться про моніторинг результативності мистецької освіти та естетичного виховання. До 2015 р. багато документів говорили про оцінювання рівня естетичного розвитку здобувачів освіти, їхніх знань і вмінь, якості навчальних курсів мистецької спрямованості, педагогічної майстерності вчителів тощо. У 2015 р. в документі *Думки Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах* (国务院办公厅, 2015) вперше було вжито термін «моніторинг». Так, передбачалося «Створити систему моніторингу та нагляду за якістю естетичного виховання». Констатовано, що рівень запровадження курсів естетичного виховання в початковій та середній школах включено до системи індексів моніторингу та оцінки процесу модернізації освіти, і всі регіони мають використовувати його як важливий показник для оцінювання діяльності школи. Визнано, що у загальнодержавному моніторингу якості базової освіти моніторинг якості шкільного естетичного виховання необхідно організовувати кожні три роки. Усі населені пункти закликають використовувати сучасні засоби контролю за якістю естетичного виховання. Відділам нагляду за освітою всіх рівнів наказано включати естетичне виховання до змісту нагляду, проводити спеціальну наглядову роботу на постійній основі.

Упорядники документу *Думки Міністерства освіти щодо ефективного зміцнення естетичного виховання в коледжах та університетах нової ери* (中华人民共和国教育部, 2019) хоч і не вживають термін «моніторинг», але по суті мають на увазі саме його, оскільки пишуть про систему регулярного оцінювання і самооцінювання роботи з естетичного виховання. Так, передбачено:

- розробити стандарти оцінювання розвитку художніх талантів;
- запровадити систему самооцінки та щорічної звітності для роботи коледжу з естетичного виховання;
- активно досліджувати сучасну систему оцінювання естетичного виховання коледжу з китайською специфікою.

Оголошено, що Міністерство освіти віднесе роботу з естетичного виховання і викладання курсів публічного мистецтва в коледжах і університетах до сфери національного нагляду за освітою, а також посилить застосування результатів нагляду та перевірок.

Продовження цієї лінії знаходимо в *Поглядах щодо всебічного зміцнення та вдосконалення шкільного естетичного виховання в нову еру*, оприлюднених у 2020 р. Генеральним офісом ЦК КПК і Генеральним офісом Державної ради (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020). У розділі документу, що стосується зміцнення організаційних гарантій, наказано: «Удосконалити моніторинг якості загальнодержавного загальнообов'язкового естетичного виховання та оприлюднити результати моніторингу. Взяти естетичну виховну роботу та її ефективність як важливий показник оцінки коледжів та університетів і включити це в систему оцінювання показників викладацької роботи». Також оголошено, що «органи місцевого самоврядування, адміністративні департаменти освіти та керівники шкіл, які не впровадили відповідну політику, а рівень успішності студентів з дисциплін мистецької спрямованості продовжує знижуватися, будуть притягнуті до відповідальності згідно з положеннями та законами» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

З-поміж іншого, запропоновано «включити роботу з естетичного виховання школи у відповідний план підготовки керівних кадрів», а також «Посилити інституційні гарантії. Удосконалити нормативно-правову систему шкільного естетичного виховання, вивчити та розробити нормативно-правові акти щодо регулювання роботи школи з естетичного виховання» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

Завершується документ закликом створювати для ефективної роботи з естетичного виховання в закладах освіти всіх типів і рівнів сприятливу соціальну атмосферу: «Усі місцевості мають вивчити [можливості] та впровадити конкретні заходи щодо зміцнення та вдосконалення шкільного естетичного виховання в нову еру... Посилити публічність, створити консенсус

і створити хорошу соціальну атмосферу для всього суспільства, щоб спільно сприяти розвитку шкільного естетичного виховання» (中共中央办公厅, 国务院办公厅, 2020).

Висновки

Здійснений аналіз нормативної бази мистецької освіти та естетичного виховання в Китаї з кінця ХХ с. дає підстави для таких висновків:

1. У досліджуваній період мистецька освіта й естетичне виховання посіли високе місце в умовній ієрархії напрямів освітньої роботи. Цей факт можна пояснити тісним зв'язком морального та естетичного начал у традиційній картині світу китайців. Судячи навіть із кількості нормативних документів, що регулюють функціонування мистецької освіти та естетичного виховання у закладах освіти КНР, тенденція до пріоритетного розвитку цієї сфери найближчим часом збережеться.

2. Сучасна ідеологія мистецької освіти та естетичного виховання в КНР ґрунтується на китайській естетиці (дух китайської краси), китайській етиці (вирощування чеснот красою, Ліде), марксистській ідеї всебічного розвитку особистості (розвиток в моральному, інтелектуальному, фізичному, естетичному та трудовому відношенні, в китайській інтерпретації – Шурен), ідеях Ден Сяопіна про характер реформ, зокрема й освітніх, що орієнтовані на модернізацію, відкриті світу та майбутньому, ідеях Сі Цзіньпіня про соціалізм з китайськими особливостями для нової ери. Отже, маємо підстави для висновку про тенденцію до збереження національної специфіки мистецької освіти та естетичного виховання у сполученні з ідеями соціалізму з китайськими особливостями в нову еру.

3. У розвитку мистецької освіти та естетичного виховання в Новому Китаї в ХХІ ст. чітко прослідковуються тенденції до широкомасштабної інтеграції:

– змісту мистецької освіти та естетичного виховання, який інтегрується як усередині дисциплін мистецького спрямування, так і зі змістом інших дисциплін навчальних планів закладів освіти всіх рівнів, як гуманітарних, так і природничих;

– форм мистецької освіти та естетичного виховання: в навчальному процесі, у позакласній та позашкільній діяльності;

– методів і підходів, оскільки сучасна китайська система мистецької освіти та естетичного виховання активно вивчає, переосмислює і творчо використовує найбільш ефективні підходи і методики з усього світу;

– технологій, насамперед новітніх цифрових, які широко впроваджуються в процес мистецької освіти та естетичного виховання;

– зусиль суб'єктів діяльності – педагогів, здобувачів освіти, сімей учнів, органів державної влади, місцевих адміністрацій, широкої громадськості.

Перспективи подальших розвідок пов'язуємо з поглибленим вивченням тенденцій розвитку кожного з аспектів мистецької освіти та естетичного виховання в КНР.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Го, Іцзян, Чжан, Хао, Чжао, Бейбей, & Юр'єва, К. (2020). Нормативна база сучасного естетичного виховання в Китаї. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*, 55, 102–137.
- Лу, Шаньшань. (2012). *Підготовка вчителів початкової школи в Китайській Народній Республіці* [Дисертація кандидата педагогічних наук]. Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.
- Михайличенко, О. В., & Шрестха, О. О. (1996). *Система освіти у сучасному Китаї*. Київський державний лінгвістичний університет; Інститут Схід-Захід.
- Перепадя, Д. О. (2015). *Педагогічна підтримка обдарованих дітей у Китаї* [Дисертація кандидата педагогічних наук]. Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля.
- Чжан, Лун. (2017). *Особистісно-професійний розвиток учителів у системі безперервної педагогічної освіти Китайської Народної Республіки* [Дисертація кандидата педагогічних наук]. ДВНЗ "Донбаський державний педагогічний університет" (Слов'янськ).
- ЦК КПК & Державна Рада КНР. (1985, 29 травня). Про реформу системи освіти: Постанова. *Женмін Жибао*.
- 中共中央, & 國務院 [ЦК Комуністичної партії Китаю, & Державна рада] (1999). 中共中央 国务院 关于深化教育改革全面推进素质教育的决定 [Рішення ЦК Комуністичної партії Китаю та Державної ради про поглиблення реформи освіти та всебічне сприяння якійсній освіті]. <https://www.waizi.org.cn/law/5058.html> [Китайською мовою]
- 中共中央办公厅, & 国务院办公厅 [Генеральний офіс Центрального комітету Комуністичної партії Китаю, & Генеральний офіс Державної ради]. (2020). 关于全面加强和改进新时代学校美育工作的意见 [Погляди щодо всебічного зміцнення та вдосконалення шкільного естетичного виховання в нову еру]. <https://bit.ly/3TYxr6o> [Китайською мовою]
- 中华人民共和国教育部 [Міністерство освіти КНР]. (2002a). 全国学校艺术教育发展规划 (2001–2010年) 的通知 [Повідомлення про друк і розповсюдження "Національного плану розвитку шкільної мистецької освіти (2001–2010)"], № 6. <http://www.cnki.com.cn/Article/CJFDTOTAL-YJSM200301000.htm> [Китайською мовою]
- 中华人民共和国教育部 [Міністерство освіти КНР]. (2002b). 学校艺术教育工作规程 [Положення про роботу школи з художнього виховання]: 令第 [Наказ] № 13. http://www.moe.gov.cn/jyb_xxgk/xxgk/zhengce/guizhang/202112/t20211206_584987.html [Китайською мовою]
- 中华人民共和国教育部 [Міністерство освіти КНР]. (2008). 教育部关于进一步加强中小学艺术教育的意见 [Думки Міністерства освіти щодо подальшого зміцнення мистецької освіти в початковій та середній школі].

- http://www.moe.gov.cn/srcsite/A17/moe_794/moe_795/200809/t20080908_80591.html
[Китайською мовою]
- 中华人民共和国教育部 [Міністерство освіти КНР]. (2014a). 教育部关于全面深化课程改革落实立德树人根本任务的意见 [Думки Міністерства освіти щодо всебічного поглиблення реформи навчальної програми та реалізації фундаментального завдання Ліде Шурен]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A26/jcj_kcjcgh/201404/t20140408_167226.html
[Китайською мовою]
- 中华人民共和国教育部 [Міністерство освіти КНР]. (2014b). 教育部关于推进学校艺术教育发展的若干意见 [Кілька висновків Міністерства освіти щодо сприяння розвитку шкільної мистецької освіти]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A17/moe_794/moe_795/201401/t20140114_163173.html
[Китайською мовою]
- 中华人民共和国教育部 [Міністерство освіти КНР]. (2019). 教育部关于切实加强新时代高等学校美育工作的意见 [Думки Міністерства освіти про зміцнення естетичної виховної роботи в коледжах та університетах]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A17/moe_794/moe_624/201904/t20190411_377523.html
[Китайською мовою]
- 刘洋 [Лю Ян]. (2011). 浅析民国前期中西美术教育的差异 [Аналіз відмінності між китайською та західною мистецькою освітою в ранній період Китайської Республіки]. *大众文艺 [Публічна література та мистецтво]*, 12. [Китайською мовою]
- 国务院办公厅 [Генеральний офіс Державної ради]. (2015). 国务院办公厅关于全面加强和改进学校美育工作的意见 [Думки Генерального офісу Державної ради щодо всебічного зміцнення та вдосконалення естетичного виховання в школах]. http://www.gov.cn/zhengce/content/2015-09/28/content_10196.htm [Китайською мовою]
- 崔毅 [Цуй І]. (2010). 当今中国美术教育发展及其得失 [Розвиток художньої освіти в Китаї сьогодні та його плюси і мінуси]. *美术大观 [Art Grand View]*, 6. [Китайською мовою]
- 徐应枝 [Сюй Інчжи]. (2007). 从中西美术学院的历史发展看中国高等美术教育现状 [Розгляд поточної ситуації вищої мистецької освіти Китаю з історичного розвитку Китайської та Західної академії образотворчих мистецтв]. *南京师范大学 [Нанкінський педагогічний університет]*. [Китайською мовою]
- 教育部, & 国务院 [Міністерство освіти, & Державна рада]. (1999). 面向世纪教育振兴行动计划 (全文) [План дій з відродження освіти в ХХІ столітті]. <http://news.sina.com.cn/richtalk/news/china/9902/022523.html> [Китайською мовою]
- 文康凌 [Вен Канлін]. (2019). 浅谈 20 世纪初期的中国美术教育 [Про китайську художню освіту на початку 20-го століття]. *明日风尚 [Мода завтрашнього дня]*, 13. [Китайською мовою]
- 新华社 [Інформаційне агентство Сінхуа]. (2010.07.29). 国家中长期教育改革和发展规划纲要 (2010-2020 年) [Контур Національного середньо- та довгострокового плану реформування та розвитку освіти (2010-2020)]. http://www.gov.cn/jrzq/2010-07/29/content_1667143.htm [Китайською мовою]

- 施建华, & 王东方 [Ши Цзяньхуа, & Ван Дунфан]. (2007) 略论中国美术教育与世界发达国家的区别—以德国为例 [Про відмінність між китайською мистецькою освітою та розвиненими країнами світу: Беручи Німеччину як приклад]. *艺术教育 [Художня освіта]*, 11. [Китайською мовою]
- 王亚杰 [Ван Яцзе]. (2011). 二十世纪前期中国美术教育目的演变初探 [Попереднє дослідження еволюції мети китайської художньої освіти на початку 20 століття]. *陕西师范大学 [Педагогічний університет Шеньсі]*. [Китайською мовою]
- 王天 [Ван Тянь]. (1998). 21 世纪中国美术教育研究 [Дослідження китайської художньої освіти в 21 столітті]. *中国美术教育 [Китайська художня освіта]*, 1. [Китайською мовою]
- 翟洁 [Чжай Цзе]. (2010). 中国美术教育主流学科教学现状思考 [Роздуми про поточну ситуацію з викладанням основних предметів мистецької освіти в Китаї]. *时代() [Краса і час (ч. 2)]*, 6. [Китайською мовою]
- 金丹 [Джин Дан]. (2003). 论 20 世纪中国美术教育目标与课程的转换 [Про трансформацію цілей китайської художньої освіти та навчальної програми в 20 столітті]. *美与时代 [Краса та час]*, 12. [Китайською мовою]
- 陈毅刚 [Чень Іган]. (2003). 无意识化状态：对中国美术教育体系发展和现状的思考 [Стан несвідомості: роздуми про розвиток та поточну ситуацію в китайській системі мистецької освіти]. *艺术探索 [Art Exploration]*, 3. [Китайською мовою]
- 陈瑞林 [Чен Жуйлін]. (2020). 时代的大纛 历史的丰碑—新中国 70 年美术教育概述 [Прапор часу і пам'ятник історії: огляд китайської освіти в області витончених мистецтв за останні 70 років]. *美术 [Art Magazine]*, 1. [Китайською мовою]

REFERENCES

- Guo Yijiang, Zhang Hao, Zhao Beibei, & K. Yuryeva. (2020). Normatyvna baza suchasnoho estetychnoho vykhovannia v Kytai [Normative Base of Modern Aesthetic Education in China]. *Zasoby navchalnoi ta naukovo-doslidnoi roboty [Means of educational and research work]*, 55, 102–137.
- Lu, Shanshan. (2012). *Pidhotovka vchyteliv pochatkovoї shkoly v Kytai* [Training primary school teachers in the Chinese People's Republic]. [Dysertatsiia kandydata pedahohichnykh nauk]. H. S. Skovoroda Kharkiv national pedagogical university. [in Ukrainian]
- Mykhailychenko, O. V., & Shrestkha, O. O. (1996). *Systema osvity u suchasnomu Kytai* [The education system in modern China]. Kyivskiy derzhavnyi lnhvistychnyi universytet; Instytut Skhid-Zakhid. [in Ukrainian]
- Perepadia, D. O. (2015). *Pedahohichna pidtrymka obdarovanykh ditei u Kytai* [The pedagogical support of gifted children in China]. [Avtoreferat dysertatsii kandydata pedahohichnykh nauk]. Skhidnoukrainskyi nats. un-t im. Volodymyra Dalia. [in Ukrainian]
- Zhang, Long. (2017). *Osobystisno-profesiyni rozvytok uchyteliv u systemi bezpererвної pedahohichnoi osvity Kytai* [Personal and professional development of teachers in the system of continuous pedagogical education in China]. [Dysertatsiia kandydata pedahohichnykh nauk]. [in Ukrainian]

development of teachers in the continuous pedagogical education system of the People's Republic of China. [Avtoreferat dysertatsii kandydata pedahohichnykh nauk]. DVNZ "Donbaskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet" (Sloviansk). [in Ukrainian]

CCP Central Committee & State Council of the PRC. (1985, May 29). On the reform of the education system: Resolution. *Zhenmin Zhibao*.

Zhōnggòng zhōngyāng, & guówùyuàn [CPC Central Committee, & State Council] (1999). Zhōnggòng zhōngyāng guówùyuàn guānyú shēnhuà jiàoyù gǎigé quánmiàn tuījìn sùzhì jiàoyù de juédìng [Decision of the Central Committee of the Communist Party of China and the State Council on Deepening Educational Reform and Comprehensively Promoting Quality Education]. <https://www.waizi.org.cn/law/5058.html> [in Chinese]

Zhōnggòng zhōngyāng bàngōng tīng, & guówùyuàn bàngōng tīng [General Office of the CPC Central Committee, & General Office of the State Council]. (2020). Guānyú quánmiàn jiāqiáng hé gǎijìn xīn shídài xuéxiào měiyù gōngzuò de yìjiàn [Opinions on Comprehensively Strengthening and Improving School Aesthetic Education in the New Era]. <https://bit.ly/3TYxr6o> [in Chinese]

Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiàoyù bù [Ministry of Education of the People's Republic of China]. (2002a). Quánguó xuéxiào yìshù jiàoyù fāzhǎn guīhuà (2001–2010 nián) de tōngzhī [Notice of the National School Art Education Development Plan (2001–2010)], № 6. <http://www.cnki.com.cn/Article/CJFDTOTAL-YJSM200301000.htm> [in Chinese]

Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiàoyù bù [Ministry of Education of the People's Republic of China]. (2002b). Xuéxiào yìshù jiàoyù gōngzuò guīchéng [School Art Education Work Regulations] № 13. http://www.moe.gov.cn/jyb_xxgk/xxgk/zhengce/guizhang/202112/t20211206_584987.html [in Chinese]

Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiàoyù bù [Ministry of Education of the People's Republic of China]. (2008). Jiàoyù bù guānyú jìnyībù jiāqiáng zhōng xiǎoxué yìshù jiàoyù de yìjiàn [Opinions of the Ministry of Education on Further Strengthening Art Education in Primary and Secondary Schools]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A17/moe_794/moe_795/200809/t20080908_80591.html [in Chinese]

Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiàoyù bù [Ministry of Education of the People's Republic of China]. (2014a). Jiàoyù bù guānyú quánmiàn shēnhuà kèchéng gǎigé luòshí lì dé shù rén gēnběn rènwù de yìjiàn [Opinions of the Ministry of Education on Comprehensively Deepening Curriculum Reform and Implementing the Fundamental Task of Lide Shuren]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A26/jcj_kcjcgh/201404/t20140408_167226.html [in Chinese]

Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiàoyù bù [Ministry of Education of the People's Republic of China]. (2014b). Jiàoyù bù guānyú tuījìn xuéxiào yìshù jiàoyù fāzhǎn de ruògān yìjiàn [Several Opinions of the Ministry of Education on Promoting the Development of School Art Education]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A17/moe_794/moe_795/201401/t20140114_163173.html [in Chinese]

- Zhōnghuá rénmin gònghéguó jiàoyù bù [Ministry of Education of the People's Republic of China]. (2019). Jiàoyù bù guānyú qièshí jiāqiáng xīn shídài gāoděng xuéxiào měiyù gōngzuò de yìjiàn [Opinions of the Ministry of Education on Effectively Strengthening Aesthetic Education in Colleges and Universities in the New Era]. http://www.moe.gov.cn/srcsite/A17/moe_794/moe_624/201904/t20190411_377523.html [in Chinese]
- Liu Yang. (2011). Qiǎn xī mínguó qiánqí zhōngxī měishù jiàoyù de chāyì [A Brief Analysis of the Differences between Chinese and Western Art Education in the Early Republic of China]. *Dàzhòng wényì* [Popular literature and art], 12. [in Chinese]
- Guówùyuàn bàngōng tīng [Office of the State Council]. (2015). Guówùyuàn bàngōng tīng guānyú quánmiàn jiāqiáng hé gǎijìn xuéxiào měiyù gōngzuò de yìjiàn [Opinions of the General Office of the State Council on Comprehensively Strengthening and Improving School Aesthetic Education]. http://www.gov.cn/zhengce/content/2015-09/28/content_10196.htm [in Chinese]
- Cui Yi. (2010). Dāngjīn zhōngguó měishù jiàoyù fāzhǎn jí qí déshī [The Development of Today's Chinese Art Education and Its Gains and Losses]. *Měishù dàguān* [Grand View of Fine Arts], 6. [in Chinese]
- Xu Yingzhi (2007). Cóng zhōngxī měishù xuéyuàn de lìshǐ fāzhǎn kàn zhòng guó gāoděng měishù jiàoyù xiànzhuàng [Looking at the Present Situation of China's Higher Art Education from the Historical Development of Chinese and Western Academy of Fine Arts]. Nánjīng shīfàn dàxué [Nanjing Normal University]. [in Chinese]
- Jiàoyù bù, & guówùyuàn [Ministry of Education, & State Council]. (1999). Miànxiàng shìjì jiàoyù zhènxīng xíngdòng jìhuà [Century-oriented education revitalization action plan]. <http://news.sina.com.cn/richtalk/news/china/9902/022523.html> [in Chinese]
- Wen Kangling. (2019). Qiǎn tán 20 shìjì chūqí de zhōngguó měishù jiàoyù [A Brief Discussion on Chinese Art Education in the Early 20th Century]. *Míngrì fēngshàng* [Tomorrow's style], 13. [in Chinese]
- Xīnhuá shè [Xinhua News Agency]. (2010.07.29). Guójiā zhōng cháng qī jiàoyù gǎigé hé fāzhǎn guīhuà gāngyào (2010–2020 nián) [Outline of National Medium- and Long-Term Educational Reform and Development Plan (2010–2020)]. http://www.gov.cn/jrzq/2010-07/29/content_1667143.htm [in Chinese]
- Shi Jianhua, & Wang Dongfang. (2007) Lüè lùn zhōngguó měishù jiàoyù yǔ shìjì fādá guójiā de qūbié—yǐ déguó wéi lì [A Brief Discussion on the Differences Between China's Art Education and the World's Developed Countries—Taking Germany as an Example]. *Yìshù jiàoyù* [Art education], 11. [in Chinese]
- Wang Yajie, (2011). Èrshí shìjì qiánqí zhōngguó měishù jiàoyù mùdì yǎnbiàn chūtàn [A Preliminary Study on the Evolution of the Purpose of Chinese Art Education in the Early 20th Century]. *Shǎnxī shīfàn dàxué* [Shaanxi Normal University]. [in Chinese]
- Wang Tian. (1998). 21 Shìjì zhōngguó měishù jiàoyù yánjiū [Research on Chinese Art Education in the 21st Century]. *Zhōngguó měishù jiàoyù* [Chinese Art Education], 1. [in Chinese]

- Zhai Jie. (2010). Zhōngguó měishù jiàoyù zhǔliú xuékē jiàoxué xiànzhuàng sīkǎo [Thoughts on the teaching status quo of mainstream subjects in Chinese art education]. *Měi yǔ shídài* [Beauty and the Times], 6. [in Chinese]
- Jin Dan. (2003). Lùn 20 shìjì zhōngguó měishù jiàoyù mùbiāo yǔ kèchéng de zhuǎnhuàn [On the Transformation of the Objectives and Curriculum of Chinese Art Education in the 20th Century]. *Měi yǔ shídài* [Beauty and the Times], 12. [in Chinese]
- Chen Yigang. (2003). Wúyìshí huà zhuàngtài: Duì zhōngguó měishù jiàoyù tìxì fāzhǎn hé xiànzhuàng de sīkǎo [The State of Unconsciousness: Reflections on the Development and Current Situation of China's Art Education System]. *Yìshù tànsoǔ* [Art Exploration], 3. [in Chinese]
- Chen Ruilin. (2020). Shídài de dà dào lishǐ de fēngbēi—xīn zhōngguó 70 nián měishù jiàoyù gàishù [The Great Banner of the Times and the Monument of History – An Overview of the 70 Years of Art Education in New China]. *Měishù* [Art Magazine], 1. [in Chinese]

Юр'єва Катерина Анатоліївна

доктор педагогічних наук, доцент,
професор кафедри теорії і методики
мистецької освіти та вокально-хорової
підготовки вчителя
пер. Фанінський, 2-В, Харків, Україна
61166
Тел. +38(050) 50 44 089
ORCID ID
<https://orcid.org/0000-0001-6403-9973>
e-mail: yuryeva.ka@i.ua

Yuryeva Kateryna

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate
Professor, professor of the department of
theory and methods of art education and
vocal and choral teacher training
2-B Faninsky Lane, Kharkiv, Ukraine,
Ukraine 61166
Tel. +38(050) 50 44 089
ORCID ID
<https://orcid.org/0000-0001-6403-9973>
e-mail: yuryeva.ka@i.ua